

5.3 REGENGEDICHTEN

Lesdoel: Kinderen ontdekken dat taal uit woorden bestaat, klank en ritme heeft, en vanuit associaties kan ontstaan. Klank en ritme zorgen voor sfeer, associaties voor beelden of gevoelens. Kinderen krijgen een inkijkje in de belevingswereld van andere kinderen

Lesduur: 60 minuten

Digibordmateriaal: voorbeeldgedichten over regen

Werkbladen: werkblad *Schrijven over regen* (zie werkblad 10)

Links: filmpje over de regen

Overige materialen: potlood, pen, papier, digibord

Voorbereiding: zet een filmpje over de regen en de voorbeeldgedichten (www.poeziepaleis.nl) klaar op het digibord. Print het werkblad voor kinderen die houvast nodig hebben bij het schrijven tijdens de brainstormsessie.

Kernwoorden: luisteren, associëren, herinnering, weer, regen, vrij vers, spelen met taal

Theorie van de les: associaties

In gedichten kunnen kinderen oefenen met het kiezen van precieze woorden. Een gedicht hoeft geen compleet, logisch en afgerond verhaal te zijn. Het is de combinatie van woorden en zinnen, het ritme en de klank, die een associatie oproept. Dan zie je voor je wat het gedicht met je doet, of je voelt het, bijvoorbeeld in je hart, in je voeten of op je huid. En soms ervaart de lezer iets wat je helemaal niet hebt verteld. Dit betekent dat een gedicht zonder het van tevoren uit te denken, opgebouwd kan worden vanuit losse woorden. Die losse woorden worden korte zinnestjes, en korte zinnestjes worden associatief samengevoegd. Er ontstaat een tekst, die voor de lezer op diezelfde associatieve wijze betekenis krijgt. Zo ontdekt zowel schrijver als lezer de vele mogelijkheden van taal.

Al doende ontdekken kinderen dat woorden soms niet het hele verhaal vertellen. Je hebt dan extra informatie nodig om te ontdekken waar iemand het eigenlijk over heeft. Iemand zegt bijvoorbeeld: *Gisteren regende het hard*, maar of dat fijn was, koud of misschien lastig, daar moet je nog naar raden. Waar diegene was, welk seizoen het is, wat hij aan het doen was: de antwoorden op die vragen maken pas dat je begrijpt wat die regen gisteren precies betekende. Om begrippen beter te duiden kun je bijvoeglijke naamwoorden, samenstellingen en omschrijvingen gebruiken. En ook context helpt. In het gedicht *Regengebed* van Bas Rompa (zie www.poeziepaleis.nl) komt dat laatste helder tot uitdrukking: de ik-persoon vindt de regen niet erg, als die maar niet op dat ene moment van de dag valt.

Thema

Het thema van deze les is regen. Omdat ieder kind veel ervaring heeft met regen is dit een geschikt thema om met bovenstaande manieren van betekenis maken en geven te oefenen. Kinderen hebben uiteenlopende herinneringen en associaties bij de regen. Ook zijn er vele manieren waarop je regen kunt ervaren. Is het bijvoorbeeld koude regen, zachte zomerregen, regen die ervoor zorgt dat de bloemen gaan geuren, regen om met blote armen in rond te lopen, enzovoort.

In deze les gaan kinderen associaties opschrijven bij het thema regen door middel van een filmpje over regen. Uiteindelijk vormen zij met deze opgeschreven woorden een gedicht.

Introductie

Deze les kan op drie verschillende manieren worden ingeleid. Kies een of twee intro's uit en ga daarna verder met de luister- en schrijfofdracht.

Intro 1: Gedichten over regen voorlezen

(een week vooraf aan de les)

Start een week voor de schrijfles met het dagelijks (of om de dag) voorlezen van een gedicht over de regen. Zie voor geschikte gedichten de voorbeelden in het digibordmateriaal of zoek zelf gedichten. Deze manier van inleiden zorgt ervoor dat:

- de les meer ingebed wordt in de week
- kinderen beseffen dat je een gedicht kunt schrijven over een gewoon verschijnsel
- kinderen bewuster leren waarnemen
- op de dag van de les weinig introductie meer nodig is.

Tip

Lees ook eens een gedicht over de regen voor in een andere taal (zie digibordmateriaal). Zo kunnen kinderen hun denkraam vergroten. Ze leren enkele woorden in een andere taal en herkennen die wanneer ze opnieuw met de taal in aanraking komen. Ook voor kinderen die tweetalig zijn, is dit een leuke afwisseling. Misschien kunnen zij vertellen wat het woord voor regen in hun moedertaal is?

Intro 2: Praten over de regen (een week vooraf aan de les)

Praat in de week voorafgaand aan de les samen met de kinderen over het thema regen. Deze manier van inleiden zorgt ervoor dat:

- de herinneringen aan regen geactiveerd worden en de kinderen zodra de les begint al toegang hebben tot hun eigen regenbelevingen
- je regen in verschillende situaties kunt introduceren: bijvoorbeeld de regen gisteren op weg naar huis, de regen in een film, of in een liedje. Als je alleen bij het begin van de schrijfles over het thema regen praat, kunnen herinneringen van enkele kinderen zeer sturend zijn voor allemaal.

Intro 3: Praten over kenmerken van gedichten

(als inleiding van de les zelf)

Bespreek met de klas kenmerken van poëzie (zie ook 2.1). Noteer op het bord waaraan een gedicht volgens de kinderen moet voldoen: moet het bijvoorbeeld rijmen? Is een gedicht vrolijk of mag het ook droevig zijn? Deze manier van inleiden zorgt ervoor dat:

- de verwachtingen van kinderen in kaart worden gebracht
- kinderen zich meer bewust worden van hun eigen verwachting van een gedicht of deze verwachting kunnen bijstellen. Dat kan hen helpen tijdens het schrijven.

Tip

Bespreek ritme en herhaling in gedichten, omdat deze kenmerken ook terug te horen zijn in regenge luiden. Praat ook over het gebruik van klankwoorden. Zo worden kinderen gestimuleerd klankwoorden of zelfs stripachtige klankwoorden (splash!) te gebruiken.

Opdracht Brainstormen bij een filmpje over de regen

Deze luister- en schrijfofdracht is de brainstormsessie voor het schrijven van het gedicht. Zet voor deze opdracht een regenfilmpje klaar op het digibord (zie links op www.poeziepaleis.nl).

- 1 Geef alle kinderen pen en papier. Vertel dat ze naar een regenfilmpje gaan kijken en luisteren. Ze mogen tijdens het luisteren losse woorden en zinnen opschrijven waaraan ze moeten denken. De volgende punten zijn van belang:
 - Stem de schrijftijd af op de spanningsboog van de kinderen: je kunt het filmpje eerder stoppen of opnieuw afspelen.
 - Vraag iedereen om tijdens de sessie stil te zijn en niet met elkaar te praten.
 - De kinderen mogen alles opschrijven wat ze maar kunnen bedenken, ook als dit niet (direct) over regen gaat.
 - Ze hoeven nog geen gedicht te maken, dat komt later.
 - Teken mag ook, maar alleen als ze óók schrijven.

- 2 Start het filmpje. Een kind dat blokkeert, kun je (opnieuw) op weg helpen. Een vraag stellen, is vaak genoeg:
 - Wanneer ben je voor het laatst nat geregend?
 - Speel je graag in de regen?
 - Wat merk je van de regen als je binnen zit?
 - Heb je weleens buiten gezwommen terwijl het regende?
 - Waar doet dit geluid je aan denken? Waar was je toen? Wat vond je ervan?Geef kinderen die meer houvast nodig hebben het werkblad van deze les. Op dit werkblad staan gerichte vragen om de kinderen op weg te helpen.

- 3 Vraag de kinderen na afloop van de schrijfsessie om terug te lezen wat ze hebben opgeschreven. Laat hen woorden en zinnen markeren die ze mooi vinden. Ieder kind kiest minimaal vijf fragmenten. Soms heeft een kind losse woorden gemarkeerd. Vraag het kind dan om korte zinnen achter deze losse woorden te zetten. Die zinnen hoeven niet direct over de regen te gaan. Het is bijvoorbeeld prima wanneer een kind van het woord 'nat' maakt: 'Als ik douche, word ik nat'.

Tip 1

Wanneer er gebruik is gemaakt van het format, schrap dan nu de gegeven regels en vervang ze door andere woorden. Het format was een hulpmiddel tijdens de brainstorm. Alleen de eigen ideeën van het kind blijven op deze manier over.

Tip 2

Vraag na het verzamelen en selecteren aan een paar kinderen of ze hun notities willen voorlezen. Hierdoor kunnen kinderen horen dat er in dit stadium vaak al heel mooie fragmenten op papier staan. Dat kan zelfvertrouwen geven voor het schrijven van een gedicht.

Gedicht over de regen

Laat de kinderen de fragmenten of zinnen die ze tijdens de vorige opdracht hebben geselecteerd, overschrijven op een nieuw papier en vraag ze om er een gedicht van te maken.

- 1 Spreek met de kinderen af of er regels zijn waaraan het gedicht moet voldoen. Neem daarbij het inleidende gesprek over kenmerken van gedichten als uitgangspunt, bijvoorbeeld:
 - Moet het gedicht rijmen?
 - Moet het waar zijn?
 - Mag er herhaling gebruikt worden?
 - Mogen er onzinwoorden in staan of klankwoorden?
 - Mag het woord 'regen' in het gedicht voorkomen of wordt het spannender als niemand dat woord gebruikt?
- 2 Geef de kinderen een korte, afgebakende schrijftijd, zodat ze niet in gepieker verzanden. Je kunt ze (extra) houvast geven met aanvullende instructie, zoals:
 - Met welk van de fragmenten of regels zou je kunnen beginnen?
 - Wat zou de meest passende volgorde voor deze regels zijn?
 - Wat wil je veranderen in de regels, en wat wil je schrappen?
 - Is er nog iets belangrijks wat er niet staat? Voeg dat dan toe.
 - Wat zou je kunnen herhalen? En is dat dan precies hetzelfde, of een beetje anders?
 - Wat zou een goede afsluiting kunnen zijn?